

Factsheet Verfassungsschutz

Wat er misging bij de Duitse veiligheidsdiensten

[Achtergrond](#) - 19 januari 2012 - Auteur: Marja Verburg

Duitsland gaat gegevens over neonazi's voortaan centraal registreren. Het register moet voorkomen dat neonazi's ongestoord hun gang kunnen gaan zonder dat de veiligheidsdiensten daar zicht op hebben, zoals het geval was bij de drie neonazi uit Zwickau. De Verfassungsschutz wist al in 1999 waar zij waren ondergedoken en dat ze overvallen planden. Toch greep niemand in. Een overzicht van wat er mis ging bij de Verfassungsschutz.

Wat is de Verfassungsschutz?

De Verfassungsschutz is de Duitse binnenlandse veiligheidsdienst, die het "vrije democratische staatsbestel" moet beschermen, zoals in de wet staat.

Verfassungsschutz betekent letterlijk 'bescherming van de grondwet'. De Verfassungsschutz heeft geen opsporingsbevoegdheden zoals de politie maar moet informatie verzamelen over personen en organisaties die tegen het democratische bestel en de veiligheid van Duitsland zijn gericht. De aandacht gaat daarbij vooral uit naar links- en rechts-extremistische partijen en sinds de aanslagen van 11 september 2001 ook naar radicale islamitische organisaties. Voor die laatste groep is in het afgelopen decennium een speciale afdeling opgericht.

De Bundesverfassungsschutz is de landelijke veiligheidsdienst, die onder het ministerie van Binnenlandse Zaken valt. Daarnaast hebben alle zestien deelstaten hun eigen veiligheidsdiensten. Die vallen niet onder de Bundesverfassungsschutz, maar onder de deelstaatministeries van Binnenlandse Zaken.

Wat ging er nou zo mis bij het onderzoek naar de neonazi's?

De informatie die via de Duitse media naar buiten komt, geeft een ontluisterend beeld. De veiligheidsdiensten deden dingen die ze niet mochten, werkten langs elkaar heen, gaven elkaar te weinig informatie en hinderden de politie bij haar werk. Daarnaast is belangrijke informatie kwijtgeraakt of vernietigd.

Zo gaf, blijkt uit uitgelekte rapporten, de Verfassungsschutz Thüringen in 2000 zo'n 2000 euro, bestemd voor de drie ondergedoken neonazi's, aan een informant.

Daarmee moest het trio nieuwe paspoorten kopen, zodat de veiligheidsdienst hen weer op het spoor kon komen, maar de overdracht mislukte. Zo'n directe geldoverdracht is ten eerste niet toegestaan, zeggen experts in de Duitse media, omdat niet kan worden gecontroleerd wat ermee gebeurt. Ten tweede gaf Thüringen de informatie niet door aan de veiligheidsdienst in Saksen, waardoor de neonazi's daar konden onderduiken.

Eind jaren negentig zou de Verfassungsschutz Thüringen de politie hebben gehinderd bij pogingen het neonazi-trio op te sporen. Zo informeerde de dienst informant Tino Brandt, die al sinds 1994 voor de Verfassungsschutz werkte, over de opsporingsmethodes van de politie. Het zou zelfs zijn voorgekomen, schrijft de Berliner Zeitung, dat de Verfassungsschutz de politie achtervolgde die op haar beurt een Verfassungsschutz-informant achtervolgde.

Andere belangrijke Duitse veiligheidsorganisaties zijn:

Bundesnachrichtendienst BND, de buitenlandinlichtingendienst. Die valt direct onder het hoofd van Merkels Kanzleramt Ronald Pofalla;

Bundeskriminalamt BKA, de federale recherche. Die valt onder Binnenlandse Zaken en coördineert - in tegenstelling tot Verfassungsschutz - het werk van de zestien Landeskriminalämter. Daarnaast doet het BKA zelf het onderzoek naar terreur en links- en rechts-extremisme.

Niet alle informatie over de informanten - *V-Leute* in het Duits, die niet in dienst zijn van Verfassungsschutz, maar worden ingehuurd - kan nog worden achterhaald. Het hoofd van de Bundesverfassungsschutz Heinz Fromm gaf eind vorig jaar toe dat belangrijke documenten niet meer bestaan. Zo worden aktes over personen normaal gesproken na 5 jaar vernietigd. Daarnaast berichtte de Mitteldeutsche Rundfunk deze week dat een geheim rapport van het Thüringse ministerie van Binnenlandse Zaken uit 2000 zoek is. Daarin werden de fouten van de in dat jaar ontslagen directeur van de Thüringse Verfassungsschutz Helmut Roewer uiteengezet.

Het lijkt wel alsof er opzet in het spel is.

Dat zeggen sommige experts en politici ook. Roewer, directeur van de Verfassungsschutz in Thüringen van 1994 tot 2000, werd ontslagen omdat hij te ongecontroleerd met honoraria van informanten - die bijvoorbeeld informatie moesten leveren over de extreem-rechtse NPD - omging, aldus de Süddeutsche Zeitung. Zo zou hij 20.000 DM hebben betaald aan informant Tino Brandt, zonder dat duidelijk was wat die daarmee deed. Toen Roewer weg moest, werd het contact met Brandt ook verbroken, maar kort daarna werd hij toch weer

ingehuurd. Er was op dat moment in Thüringen ook geen scheiding meer tussen het aansturen van informanten en het beoordelen van de informatie, meldt de Süddeutsche Zeitung, wat volgens de regels wel moet.

Roewer zou een blinde vlek voor het gevaar van extreem-rechts hebben gehad, zeggen verschillende commentatoren in de Duitse media, en die cultuur is ook na zijn vertrek bij de Verfassungsschutz Thüringen blijven hangen. Eén van de Thüringse parlementariërs die in de controlecommissie van de veiligheidsdienst zit, Dirk Adams van Die Grünen, sluit in een interview met de publieke radiozender Deutschlandradio niet uit dat de Verfassungsschutz een handlanger van het neonazi-trio was. "En als dat zo is, zijn deze veiligheidsdiensten in principe criminele verenigingen."

Waarom kunnen die veiligheidsdiensten in de deelstaten zo hun eigen gang gaan?

Dat heeft te maken met het Duitse federale systeem. Na de Tweede Wereldoorlog werden veel bevoegdheden bij de deelstaten gelegd uit angst voor een te machtige overheid.

Toen in november vorig jaar bekend werd hoe ongestoord de drie neonazi's hun gang hadden kunnen gaan, riepen politici en commentatoren dat de veiligheidsdiensten van in ieder geval een aantal kleinere deelstaten moeten worden samengevoegd. Daartegen ontstond direct protest bij de verantwoordelijke deelstaatministers, die hun bevoegdheden niet graag aangetast zien. Over een overdracht van bevoegdheden moeten de deelstaten zelf beslissen. De kans is dus klein dat er in de structuur van de veiligheidsdiensten iets verandert.

Wat is de rol van de centrale overheid?

De centrale overheid gaat niet over wat de Verfassungsschutz in de deelstaten doet, maar heeft de afgelopen jaren wel veel bezuinigd op particuliere initiatieven tegen extreem-rechts. De aandacht ging meer uit naar extreem-links en naar islamitische terreurorganisaties.

De centrale overheid wil nu meer grip op extreem-rechts krijgen. Het kabinet besloot op 18 januari na lang debatteren een centraal neonazi-register in te voeren, waarin de gegevens van extreem-rechts moeten worden bewaard. Door dit besluit, afkomstig van minister Friedrich (CSU) van Binnenlandse Zaken en zijn collega Leutheusser-Schnarrenberger (FDP) van Justitie, moeten veiligheidsdiensten en politie nauwer met elkaar gaan samenwerken. Leutheusser-Schnarrenberger wil daarnaast strengere regels voor en beter toezicht op het

gebruik van informanten door veiligheidsdiensten.

Gaat dat ook gebeuren?

Dat is nog niet duidelijk. Op dit moment wordt er in de Bondsdag gediscussieerd over de vraag of er een Bund-Länder-Kommission - een commissie met vertegenwoordigers van deelstaten en centrale overheid - moet komen of dat er een parlementaire commissie moet worden ingesteld om te onderzoeken wat er mis ging bij de Verfassungsschutz. Sommige politici vinden dat het een zaak voor de deelstaten is, omdat daar de fouten zijn gemaakt.

Of er een parlementair onderzoek in Thüringen komt is ook nog niet zeker, daar discussieert het deelstaatparlement volgende week over. Wel doet in Thüringen op dit moment een commissie onder leiding van een rechter onderzoek naar wat er daar misging bij de Verfassungsschutz.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/122/factsheet-verfassungsschutz>